MAKALELER
I

TÜRK TARİHİ ARAŞTIRMALARI
ÂBİDE ŞAHSİYETLER
İLMÎ MÜNAKAŞALAR

PROF. DR. OSMAN TURAN

HAZIRLAYAN
YUNUS EMRE KALELİ

ÖTÜKEN

Amcam Rahmetli Osman Turan Anısına

Rahmetli amcam Osman Turan, neslimizin tarih ve politika ile alâkalı kesimine, eserleri ve idealleri hakkında yapılan çok sayıda neşriyat ve tanıtım dolayısıyla belli ölçülerde anlatılmış bulunmaktadır.

Bu itibarla derlenip 4 ciltlik bir külliyat haline getirilmiş olan makaleleriyle kendisinin hayat sahnesinde hepimize örnek olan duruş ve fikirleri de eksiksiz bir halde tarihe şerh düşülmüş olacak ve feyz almak isteyen gelecek nesillere inşallah ışık tutacaktır.

Rahmetli, zaten hayatı boyunca sadece vatanının, milletinin, dininin ve ideallerinin yaşatılması ve gelecek nesillere ulaştırılması uğrunda çalışmış, mücadele vermiş ve dünya nimetlerinin lüzumundan fazlasına ne talip olmuş ne de minnet etmiştir. Onun yaşama sebebi ve yaşamdan aldığı tek haz milletine ve memleketine hizmet etmek üzerineydi. Para konusunda, "Cenab-ı Allah rızkım kadarını zaten lütfediyor, daha fazlası bana ne lazım!" derdi. Fikirleri ve eserlerinin kendisini bu dünya ve gelecek âlemde huzur ve mutluluğa ulaştıracağından emindi.

Ölümünün üzerinden 41 yıl geçmesine rağmen her gün artan bir merak ve arzu ile hakkında neşriyat, panel ve toplantılar yapılması işte bu tevekkül ve imanının nişanıdır.

Bu vesileyle bu muazzam eseri hazırlayan Sayın Yunus Emre Kaleli Bey'e, her vesile ile alâkasını artırarak devam ettiren Prof. Dr. Ali Birinci Bey'e ve Osman Turan'ın eserlerini neşretmekle fedakârlıklarını ve özverilerini devam ettiren Ötüken Neşriyata şahsım, ailem ve rahmetli amcam adına teşekkür ederim.

Yeğeni
Fuat TURAN

ÖN SÖZ

Köprülü Ekolü'nün mensubu olmakla daima iftihar eden Osman Turan, Türkiyat sahasının büyük mütebahhiri ve âlimi Fuad Köprülü'nün ahirete irtihalinde "Türk İlminin Âbidesi: Fuad Köprülü" başlığıyla bir yazı kaleme almıştır. Osman Turan, bu makalesinde tarihî Türk kadirşinaslığı gereği hocasının ardından yapılması lazım gelen bazı işleri şöyle sıralamıştır:

- Köprülü'nün nâdir ve zengin kütüphanesi, mutlaka onun adına bir tesis hâline getirilmelidir. Kendi kurduğu Türkiyat Enstitüsü ile birleştirip bunu "Köprülü Türkiyat Enstitüsü" adıyla kurmak ve adlandırmak münasip olur.
- İstanbul ve Ankara üniversitelerinde, edebiyat dershanelerinden birini Köprülü adına tahsis etmek ve resmini asmak da tabiidir.
- Üniversite veya Türkiyat Enstitüsünü heykel veya büstleriyle teçhiz etmek.
- Kendisiyle maddî manevî ilgisi bulunan veya münasip görülen bir caddeyi Fuad Köprülü adına tescil etmek.
- Eserlerini yeniden basmak ve mevzularının alâkalarına göre makalelerini toplayarak bir "Köprülü Külliyatı" vücuda getirmek, notlarını ve geri kalmış eserlerini talebe ve yakınlarından kurulu bir heyete tevdî ederek neşir sahasına çıkarmak.

1966 yılında vefat eden M. Fuad Köprülü'nün vefatı üzerinden bunca yıl geçmesine rağmen bu vazifelerin layıkıyla yapılabildiğini söylemek gerçekten zordur.

Bu düşünceden hareketle bugün aynı akıbete uğramaktan kurtulamayan Prof. Dr. Osman Turan'ın bütün eserlerini vefatı üzerinden 41 yıl geçtikten sonra bir külliyatta toplamanın mahcubiyeti içerisindeyken, bu büyük tarihçinin bütün eserlerini insanî, vicdanî ve tarihî bir mesuliyetin gereği olarak bir külliyatta toplayarak tarihî vazifemizi yerine getirmiş olup büyük tarihçinin aziz ruhaniyeti karşısında tâzimle eğiliyoruz.

Türk İlminin Âbidesi: Prof. Dr. Osman Turan'ın hayatını, bütün makalelerini ve bütün yazılarını ihtiva eden bu külliyat, bilhassa Osman Turan'ın üslûbuna, diline ve mefkûresine büyük bir hassasiyet gösterilerek ve içeriklere uygun başlıklar altında dört cilt olarak tanzim edilmiştir.

Makaleler I başlıklı birinci ciltte ilk olarak, tarihçi kimliğiyle Osman Turan'ın hayatı, ailesi, yetiştiği çevre, lise yılları, ilmî ve mefkûrevî hüviyeti kazandığı DTCF yılları, II. Cihân Harbi bunalımındaki Türk efkârıumumîyesine karşı Türklüğün cihânşümûl mefkûresi ve nizâm-ı âlem dâvâsıyla genç dimağları diri tutmaya çalışması, daha ilmî yardımcılığı yıllarında bu mefkûre uğruna defalarca yargılanması hatta üniversiteden uzaklaştırılması, profesörlük yıllarındaki çalışmaları ve milletvekilliği sonrasında kaleme aldığı abidevî eserleri ele alınmıştır.

Osman Turan'ın bir özelliği de Osmanlı Hanedanı'ndan bir hanım sultanla evlenmiş olmasıydı. Sultan II. Abdülhamid'in torunlarından Sâtıa Hanım Sultan ile olan evliliği, Sâtıa Hanım Sultan'ın ailesi, sürgündeki yaşamları, Türkiye'ye avdetleri ve Osman Turan ile kesişen hayatları "Osman Turan ve Sâtıa Hanım Sultan" başlığı altında tafsilatlı bir şekilde ele alınmıştır. Bunun yanı sıra Sâtıa Hanım Sultan'ın çeşitli dergi ve gazetelerde yazmış olduğu makalelere değinilmiş ve Sâtıa Hanım Sultan'ın bugüne kadar bilinmeyen kabri bulunmuştur. Ayrıca Sâtıa Hanım Sultan'ın hayatı ve bütün makaleleri *Sâtıa Hanım Sultan'ın Hatıralarında Eski İstanbul ve Sosyal Hayat* başlığıyla müstakil bir eser olarak tarafımızca neşredilmiştir.

Osman Turan'ın hayatında önemli bir safha teşkil eden hatta çok sevdiği tarih kürsüsünden ayrılmasına neden olan siyasî hayatı da ele alınmıştır. Hocası Köprülü'nün siyasete girmesine karşı çıkan Osman Turan'ın siyasete girme kararı almasındaki en büyük âmil hiç şüphesiz, Türkiye'nin bekası ve her alanda ilerlemesi için, Türk ilim ve maarif müesseselerinin ıslâhı ve yeniden kurulması için yegâne yolun ancak siyasetle mümkün olabileceğine inanmış olmasıydı.

1954-1957 ile 1957-1960 yılları arasında Demokrat Parti saflarında yaptığı vekillik dönemi, daha sonra 27 Mayıs 1960 Darbesi'yle Yassıada'da süren 16,5 aylık tutukluluk günleri, siyasî hayatında ikinci dönem olarak 1965 yılı milletvekili seçimlerinde milliyetçi cenahın lideri sıfatıyla Adalet Partisinden meclise girmesi, Genel Başkan Yardımcılığı ile Teşkilat Başkanlığı görevlerinde bulunması ve Adalet Partisinden ihracına kadarki süreç dönemin gazetelerinden, kendi makalelerinden ve devrin köşe yazarlarından dinlenmiştir.

Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasî ve manevî buhranı, dönemin gazete ve dergilerinden, bilhassa uzun bir süre başmuharrirlik yaptığı gazetelerden yararlanılarak onun siyasî görüşü hakkında oldukça kıymetli bilgiler edinilmiştir. Osman Turan'ın siyaset anlayışı, gerek Demokrat Parti hükümetlerini gerekse Adalet Partisi iktidarını aşan, dönemin hatta çok partili sistemden günümüze kadar gelen siyasî anlayışın üzerinde, ileri görüşlü, hiçbir şahsî menfaat gütmeden; milletin ve memleketin refahı, ilmî ve iktisadî inkişâfı, maarif ve üniversitenin ıslahı ve bir dâvâ adamı olarak Osman Turan'ın bu büyük mefkûresi izah edilmeye çalışılmıştır.

Siyasî hayatının sona ermesinden sonra tüm vaktini ilmî çalışmalara, konferanslara, çeşitli dergi ve gazetelerde yazdığı makalelere veren Osman Turan, 1969 yılında "Türk milletinin tarih ilmi ve şuuruna, millî kültür ve mefkûresinin yükselmesine hizmet" gayesiyle *Turan Neşriyat Yurdu*nu kurmuş ve üzerinden yarım asır geçmesine rağmen bugün dahi ilmî kıymetini muhafaza eden ve Türklüğün el kitabı mesâbesinde kabul gören *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi veya Türk Dünya Nizâmının Millî, İslâmî ve İnsanî Esasları* adlı abidevî eseri olmak üzere, *Selçuklu Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, *Selçuklular Zamanında Türkiye* ve *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi* adlı birçok esere imza atmıştır.

Bir dâvâ adamı ve mütefekkir olarak Osman Turan'ın gerek 1956 yılında An-

kara Türk Ocakları Başkanlığı döneminde gerekse 1959 yılında Türk Ocakları Genel Başkanlığı görevlerindeki faaliyetleri ele alınmıştır. Osman Turan'ın gayretleri neticesinde başta Ankara Türk Ocakları olmak üzere birçok ocakta büyük bir inkişâf başlamış ve neşri yeniden başlayan *Türk Yurdu* dergisi en çok okunan ve aranan dergi haline gelmiştir. Bu sayede Ankara Türk Ocakları şenlenmiş ve bütün Türk Ocaklarının müsmir ve tarihî faaliyetlerinin devamı için maddî olarak desteklenmesi gerektiğini meclis gündemine taşımıştır. Devrin büyük ilim ve fikir adamlarından *Ali Fuad Başgil, Zeki Velidî Togan, Abdülkadir İnan, A. Nimet Kurat, Emin Bilgiç, Cezmi Türk, Peyami Safa, Arnold Toynbee, Nurettin Topçu, Z. Fahri Fındıkoğlu, H. Nusret Zorlutuna, Mümtaz Turhan, İ. Hâmi Danişmend, İbrahim Kafesoğlu, Arif Nihat Asya* gibi daha birçok ünlü simayı Türk Ocakları ve *Türk Yurdu* etrafında toplamayı başarmış; bizzat verdiği konferans ve yazdığı makaleleriyle ilim ve üniversite, maarif ve mektep, din ve ahlâk, kültür ve mefkûre gibi manevî kıymet ve müesseselerin ıslahının zaruretini gündeme getirmiş ve Türk Ocakları ile *Türk Yurdu* yeniden bir inkişâfa ve istikrara kavuşmuştur.

Bütün ömrünü okumaya, araştırmaya ve genç dimağların aydınlanmasına vakfeden Osman Turan'ın kitaplarının akıbeti hakkında bugüne kadar elle tutulur bir bilgi mevcut değildi. Osman Turan'ın şahsi kütüphanesi, özellikle vefatından sonra muhafaza edilememiş veya ilgisizliğin kurbanı olmuştur. Bugün Karadeniz Teknik Üniversitesi Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesinde "Osman Turan Araştırmaları" kitaplığı başlığı altında bir araya getirilen kitapları ayrı bir başlık altında incelenmiş, kitapların içeriği, adedi ve bugünkü akıbeti hakkında tafsilatlı bir bilgi verilmiştir.

Osman Turan külliyatı içerisinde yer alan bütün makaleleri ve yazıları ilk neşir tarihi esas alınarak "Osman Turan Bibliyografyası" başlığı altında dercedilmiştir. Ayrıca her bir makalenin neşredildiği gazete, dergi ve mecmuaların tamamı kronolojik olarak verilmiştir. Böylece Osman Turan'a ait bütün yazılar tafsilatlı bir bibliyografyada toplanmış ve ilk kez yayın hayatına kazandırılmıştır. Ayrıca Osman Turan'ın kitapları ve diğer ilmî eserleri, yayınevi ve baskı yıllarına göre kronolojik olarak verilmiştir.

Osman Turan'ın vefatından sonra, bilhassa gazete yazılarını ihtiva eden eserleri ve Osman Turan hakkında yapılmış bütün çalışmalar, vefatı münasebetiyle yapılan kongre ve konferanslar yine kronolojik olarak verilmiştir.

Prof. Dr. Osman Turan, *Makaleler I,* külliyatının birinci cildini ve aynı zamanda birinci cildin de alt başlığını teşkil eden *Türk Tarihi Araştırmaları* bölümü muhteviyat bakımından Osman Turan'ın Türk tarihiyle ilgili çalışmalarından teşekkül etmiştir.

Osman Turan'ın 1973 yılında *Pınar* dergisine verdiği bir mülakatla başladığımız bu ciltte; Dede Korkut Hikâyeleri'nden Bey Böyrek'in daha önce hiçbir yerde neşredilmeyen yeni rivayetlerine, İslâmiyet öncesi Türk tarihi araştırmalardan Satuk Buğra Han Menkıbesi'ne, ansiklopedi maddelerinden, Türklerin İslâm ile şereflenmelerinin ardından Selçuklu devirlerine ve Osman Turan'ın hemen bir-

çok makalesinde bahsettiği fakat tamamlayamadığı, *Orta Çağ Türkiye İktisadî Tarihi* adlı eserinin de hülâsasını veya bir nüvesini teşkil eden ve daha önce neşredilmemiş olan Orta Çağ Türk iktisadî, içtimaî ve siyasî hayatını ihtiva eden makaleler ile Osmanlı devri araştırmaları da *Türk Tarihi Araştırmaları* başlığı altında dercedilmiştir.

Üç bölümden oluşan birinci ciltte ilim ve ihtisas sahasına göre farklılık arz eden devrin büyük âlimlerinden *M. Fuad Köprülü, M. Halil Yinanç, A. Nimet Kurat* ve *A. Fuad Başgil* gibi daha birçok zâtın vefatları münasebetiyle kaleme aldığı yazılarını *Âbide Şahsiyetler* başlığı altında toplamayı uygun gördük. Birinci cildin son bölümünü teşkil eden *İlmî Münakaşalar* başlıklı bölümde ise bilhassa Selçuklu tarihi üzerine ilmî münakaşalarda bulunduğu *İbrahim Kafesoğlu, Kemal Güngör, Ahmed Ateş* ve *Coşkun Üçok* gibi dönemin ilim adamlarıyla yapılan tartışmaların yapıldığı makalelere yer verilmiştir.

Makaleler I, Türk Tarihi Araştırmaları başlığı altında 31 adet makale, *Âbide Şahsiyetler* başlığı altında 10 adet makale ve *İlmî Münakaşalar* başlığı altında 10 adet makale olmak üzere birinci ciltte toplam 51 adet makaleye yer verilmiştir.

Makaleler II, başlığı altında hazırladığımız ikinci ciltte, 33 adet makale dercedilmiştir. İsminden de anlaşılacağı üzere Osman Turan'ın esas ihtisas sahasını teşkil eden Büyük Selçuklu ve bilhassa Türkiye Selçukluları Devleti'nin siyasî, içtimaî ve iktisadî tarihi; bunun yanı sıra bugün dahi varlığını muhafaza eden Türk-İslam medeniyetinin en güzel âbidelerini ihtiva eden vakfiyelere, kervansaraylara ve bu vakfiyelerin Farsça metinlerine ve tercümelerine yer verilmiştir. Ayrıca şehir tarihçiliğinin ilk örneklerinden biri sayılan "Selçuklular Zamanında Sivas Şehri" makalesine, İslam Ansiklopedisi'nde neşredilmiş olan ve Türkiye Selçuklu sultanlarının hayatlarını konu edinen maddeler, sonraki yıllarda daha tafsilatlı olarak neşri yapılan *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti* ile *Selçuklular Zamanında Türkiye* başlıklı çalışmaların da temelini teşkil etmiştir. Bu minvalde *İslam Ansiklopedisi*'nde neşredilen Süleyman Şah (I ve II.), Kılıçarslan (I, II, III, ve IV.), Alâeddin Keykubad (I ve II.), Keyhüsrev (I ve II.) ve Keykavus (I ve II.) maddeleri neşir tarihlerine göre olmayıp hükümdarların saltanat sıralarına göre kronolojik olarak verilmiştir. Ayrıca her biri bir monografi değerinde olan bu maddeler hazırlanırken makale içerisinde yer alan kaynak eserler dipnotlara indirilmiş ve daha kolay bir okuma amaçlanmıştır. Bununla birlikte maddelerde geçen hükümdar, devlet adamları ve hemen hepsi yabancı dilde olan kaynak eserlerinin adları günümüz Türkçesiyle verilmiştir.

Bu makaleler içerisinde 5 dergi, 6 kitap ve 2 gazete de olmak üzere kemiyet bakımından en fazla neşredilen "Büyük Malazgirt Zaferi ve Anadolu'da Türk Destanı" adlı makale olmuştur. Osman Turan'a göre Anadolu, Malazgirt zaferiyle tarihinde ilk defa ırk, dil, din, kültür ve sanat bakımlarından küllî bir inkılâba maruz kalmıştır.

Makaleler III, başlığı altında dört alt başlığa ve toplam 120 adet makaleye yer verilmiştir. *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi'nden Büyük Türkiye İdealine* başlıklı ilk

bölümde 28 adet makaleye, *Türklerin Medeniyet Dâvâsı* başlıklı bölümde 12 adet makaleye, *Bunalım Çağında Türkiye* başlıklı bölümde 63 adet makaleye ve *Türk Dilini İhyâ Mefkûresi* adlı son bölümde 17 adet makaleye yer verilmiştir.

Osman Turan, hemen birçok makalesinde isimlerini zikrettiği veya yazmayı planladığı *Türklerin Medeniyet Dâvâsı* ile *Bunalım Çağında Türkiye* adlı iki eserden bahsetmiştir. Fakat araştırmalarımız boyunca bu iki eserle alâkalı gerek ailesiyle yapılan mülakatlarda gerekse arşiv çalışmalarında herhangi bir belgeye rastlanılmamıştır. Bu düşünceden hareketle Osman Turan merhumun makalelerinden bu başlıklara uygun olanları dercedilerek, büyük tarihçinin bu arzusunu gerçekleştirmek amaçlanmıştır.

Bunalım Çağında Türkiye başlıklı bölüm içerisinde verdiğimiz bu eserlerden ilki "Gafletten Uyanalım, Üniversitedeki Aşırı Solcu Hocalar Meselesi" başlıklı risaledir. İlk kez 1948 yılında neşredilen bu risale, sonraki yıllarda baskı görmemiştir. Osman Turan, bu risalede üniversitelerde artan solcu faaliyetlere, üniversite hocalarının ve talebelerinin milliyetçi veya solcu diye kutuplaşmasına ve bu fikrî mücadelelerin zamanla yerini kavgaya bıraktığına değinmiştir. Özellikle dönemin üniversite hocalarından Behice Boran, Niyazi Berkes ve Pertev Naili Boratav ile yaptığı fikrî ve hukukî münakaşalara yer vermiştir.

Bunalım Çağında Türkiye başlıklı bölüm içerisine aldığımız diğer bir eser, *Türkiye'de Komünizmin Kaynakları* başlıklı çalışmadır. İlk olarak 1964 yılında neşredilen eserde 9 adet makale bulunmaktadır. Bu eser ilk neşrinde 10 bin adet basılmış ve kısa sürede ikinci baskıyı görmüştür. İkinci baskısında, daha önce çeşitli dergi ve gazetelerde neşredilmiş olan makaleler de eklenerek *Türkiye'de Komünizmin Kaynakları ve Kültür İhtilali* başlığıyla neşredilmiştir. İlk baskıda yer alan 9 makale, *Türkiye'de Komünizmin Kaynakları* orijinal başlığı altında verilerek bu kıymetli eser yeniden neşir sahasına kazandırılmıştır.

Osman Turan'ın Türk iç ve dış siyasetine dair mülâhazalarının yer aldığı *Makaleler IV* başlıklı son ciltte, başta Cumhuriyet'in bânisi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere; İsmet İnönü, Celal Bayar, Adnan Menderes, Bülent Ecevit ve Süleyman Demirel gibi devrin önemli siyasetçi ve devlet adamlarının yanı sıra daha birçok siyasî ve tarihî şahsiyete; bizatihi yaşadığı 27 Mayıs 1960 Darbesi ile 12 Mart 1971 askerî müdahalesine; Türk maarif hayatında önemli bir yer teşkil eden Köy Enstitülerine; komünizm, sosyalizm, solculuk gibi fikrî cereyanlara karşı yükselen Türk milliyetçiliğine ve daha birçok konuya dair görüşleri *Türk Siyaseti Hakkında Mülâhazalar* başlığı altında dercedilmiştir.

İkinci Cihân Harbi sonrası şekillenmeye başlayan Türk dış siyasetiyle ilgili ilk kez yayınlanacak olan makalelerle Türkiye; Mısır, İran, Irak, Pakistan, Suudi Arabistan ve Sovyet Rusya ilişkileri ve harici siyasete dair daha birçok konu ele alınarak *Türk Dış Siyasetine Dair Mülâhazalar* başlığı altında toplanmış; bugün dahi bir çözüme kavuşturulamayan Kıbrıs meselesi hakkındaki görüşleri *Kıbrıs Dâvâsı* başlıklı son bölümde toplanmıştır.

Türk Siyaseti Hakkında Mülâhazalar başlıklı bölümde 97 adet makale, *Türk Dış Siyasetine Dair Mülâhazalar* başlıklı bölümde 20 adet makale ve *Kıbrıs Dâvâsı* baş-

lıklı son bölümde 12 adet makale olmak üzere toplamda 129 adet makaleye yer verilmiştir.

Prof. Dr. Osman Turan'ın bütün eserlerini ihtiva eden bu çalışmada toplam 333 adet makaleye yer verilmiştir. Bu makalelerden 80 adedi daha önce hiçbir yerde neşredilmemiştir. Külliyatta yer alan bütün makalelerin daha önce neşredildikleri gazete, dergi, mecmua veya kitaplar kronolojik olarak verilmiştir. Bu düzenlemeye gidilirken makalelerin ilk neşri esas alınmıştır. Makaleleri eksik veya kısaltarak neşreden dergi, gazete veya kitaplar dipnotlar marifetiyle izah edilmiştir. Ayrıca aynı makalenin başlığını değiştirmek suretiyle çeşitli mecmualarda neşredildiği veya bir makalenin birden fazla yerde neşredildiği de tespit edilmiştir. Bu tespitlerden hareketle 46 adet dergi, gazete, mecmua ve ansiklopedide neşredilen toplam yazı adedi 382'dir.

Osman Turan'ın bütün yazılarını incelediğimizde araştırma sahasını iki döneme ayırabiliriz. Daha üniversite yıllarında makaleler kaleme alan Osman Turan, 1943 yılına kadar İslâm öncesi Türk tarihiyle ilgili araştırmalar yapmış, buna mukabil kaleme aldığı yazıların hemen hepsi o dönemde Türkçü çizgide yayın yapan dergi ve mecmualarda neşredilmiştir. Bu dergilerin isimleri ve neşredilen makalelerin adetleri şöyledir:

Ülkü Mecmuası (1938-1941, 2 yazı), *Kopuz* (1939-1940, 1 yazı), *Türkiyat Mecmuası* (1939-1972, 1 yazı), *Türklük Mecmuası* (1939-1940, 2 yazı), *Belleten* (1939-1978, 10 yazı), *Bozkurt I* (1939-1942, 2 yazı), *Millet Mecmuası* (1942-1944, 2 yazı), *Türk Yurdu* (1942-1970, 17 yazı), *Gök Börü* (1942-1943, 1 yazı).

Osman Turan'ın asıl araştırma sahasını oluşturan ve bugün dahi ilmî kıymetini muhafaza eden eserler kaleme aldığı bu dönemi 1943 yılından vefat ettiği tarihe kadar sınıflandırabiliriz. Bu dönemde kaleme aldığı yazılar, gerek muhteviyatı bakımından gerekse yayınlandığı gazete, dergi, mecmua ve ansiklopedi bakımından daha fazla çeşitlilik arz etmektedir. Bu kaynaklardan; dergi, gazete ve ansiklopedi isimleri, yazı adetleri ve bunların incelendikleri yıllar şöyledir:

Türk Hukuk Tarihî Dergisi (1944, 1 yazı), *İslâm Ansiklopedisi* (1944-1965, 17 yazı), *Ankara DTCF Dergisi* (1943-1978, 3 yazı), *Revue des Etudes İslamîques* (1948, 1 yazı), *Zafer Demokrasinindir* (1950-1978, 9 yazı), *Sönmez* (1964-1972, 11 yazı), *İktisat ve İş Dünyası Bülteni* (1993, 1 yazı), *Hilal* (1958-1978, 6 yazı), *Studıa Islamıca* (1953-1959, 3 yazı), *Ankara İlahiyat Fakültesi Dergisi* (1952-1978, 1 yazı), *Türk Ruhu* (1957-1958, 1 yazı), *Yeni İstiklal* (1960-1966, 11 yazı), *İslam Medeniyeti* (1967-1978, 12 yazı), *Sebil* (1976-1978, 6 yazı), *İslam'ın İlk Emri Oku* (1961-1979, 3 yazı), *Devlet,* (1969-1978, 3 yazı), *Tohum* (1963-1980, 2 yazı), *Türk Birliği* (1966, 1 yazı), *Büyük Doğu* (1943-1978, 16 yazı), *Yeni İstanbul* (1949-1978, 109 yazı), *Türk Kültürü* (1966-1978, 1 yazı), *Sebilürreşad,* (1948-1966, Meclis'te Yapılan Konuşma, 1956), *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi* (1956-1978, 1 yazı), *Mücadele,* (1967, 3 yazı), *Bugün* (1966-1977, 2 yazı), *International Islamic Conference* (1970, 1 yazı), *The Cambridge History Of İslam* (1970, 1 yazı), *Ufuk* (1971-1978, 8 yazı), Belgelerle Türk Tarihi (1968-1973, 2 yazı), *Bâbıâli'de Sabah* (1965-1972, 39 yazı), *Dünya'da ve Türkiye'de Sabah* (1972-1978, 61 yazı), *Vakıflar Dergisi* (1938-1978, 1 yazı), *Ankara*

Ticaret Odası Dergisi (1973, 1 yazı), *Pınar* (1960-1978, 1 yazı), *Tercüman* (1975, 1 yazı), *Fedai* (1963-1979, 1 yazı), *Düşünen Adam*, (1960-1964, 2 yazı).

Bu yayın organlarından başka Osman Turan'ın mefkûresine yakın çizgideki dergi ve gazeteler, makalelerin olma ihtimaline karşın incelenmiştir. Bunlardan, Nurettin Topçu'nun kurduğu *Hareket* dergisinin 1939-1978 yılları arasındaki sayılarının tamamı, dönemin ünlü edebiyatçı ve fikir adamlarından Peyami Safa'nın çıkarmış olduğu *Türk Düşüncesi* dergisinin 1953-1959 yılları arasındaki bütün sayıları, H. Nihal Atsız'ın çıkarmış olduğu *Orhun* dergisinin 1943-1944 yılları arasındaki sayıları, yine bu dönemin ünlü Türkçülerinden ve *Gök Börü* dergisini de çıkarmış olan Reha Oğuz Türkkan'ın *Ergenekon* dergisinin 1938-1939 yılları arasındaki sayıları incelenmiştir. Bundan başka *Töre* (1971-1978) ve *Bozkurt II* (1972-1976) gibi dergiler de incelenmiş fakat bu yayın organlarında Osman Turan'ın herhangi bir yazısına rastlanmamıştır. Son olarak Cumhuriyet Dönemi'nde devlet eliyle çıkarılmış ilk ansiklopedi olan, *İnönü Ansiklopedisi* veya daha yaygın ismiyle *Türk Ansiklopedisi*'nin 1943 yılında neşredilen birinci cildinde Osman Turan'ın ismi yazar kadrosunda geçmesine rağmen, 1943-1978 yılları arasındaki tüm ciltlerde yapılan incelemelerde Osman Turan'a ait herhangi bir makaleye rastlanmamıştır.

Büyük tarihçi, mütefekkir, dâvâ adamı ve mefkûreci Osman Turan'ın bütün eserlerini insanî, vicdanî ve tarihî bir mesuliyetin gereği olarak *Makaleler* başlığı altında bir araya getirmiş olup Osman Turan'ın hemen birçok makalesinde ifade ettiği: "*Vatan büyük insanlara minnettardır!*" sözüyle bu büyük tarihçi ve mütefekkiri hayırla ve minnetle yâd ederken bu külliyatın hazırlanmasında emeği geçen kişi ve kurum çalışanlarını zikretmeyi bir borç bilirim. Aylar süren araştırmalarım boyunca yollarını aşındırdığım İstanbul, Beyazıt Devlet Kütüphanesi çalışanlarına, İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) çalışanlarına, İslâmî Dergiler Projesi'ni hayata geçiren İlmî Etütler Derneği (İLEM) çalışanlarına şükranlarımı sunarken külliyatın neşri için büyük çaba sarf eden, hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan Osman Turan'ın ağabeyinin oğlu, Fuat Turan Bey'e ve Turan ailesine, Osman Turan Kitaplığı ile ilgili vermiş olduğu kıymetli bilgilerle bu zamana kadar meçhûl olan bu konuyu aydınlatmamda yardımcı olan KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi Yayın Sağlama Sorumlusu Esra Özçelik Hanımefendi'ye, KTÜ bünyesinde bulunan "Prof. Dr. Osman Turan Kültür Merkezi" çalışanlarına ve elbette Osman Turan'a gönülden bağlı olan, sohbetlerinde bulunan, onu tanımakla her zaman iftihar eden, uzun yıllardır bu külliyatın vücut bulması için çaba gösteren ve bunu her platformda dile getiren kıymetli hocam Prof. Dr. Ali Birinci'ye, külliyatın okuyucuyla buluşmasına vesile olan Ötüken Neşriyat ailesine ve külliyatın hazırlanma aşamasında ihmal ettiğim sevgili aileme, ayrı ayrı teşekkür ederim.

YUNUS EMRE KALELİ
İstanbul-Mardin/2019

TÜRK İLMİNİN ÂBİDESİ:
PROF. DR. OSMAN TURAN'IN HAYATI

Bütün ömrünü Türk ilminin ihyâsına vakfeden,
Türk İlminin Âbidesi
Prof. Dr. Osman Turan'ın aziz ruhuna ithaf olunur.

YUNUS EMRE KALELİ

Ailesi ve Tahsil Hayatı

Cumhuriyet tarihinin en önemli mütefekkirlerinden, Orta Çağ Türk tarihi ve bilhassa Selçuklu tarihçiliğinin otoritesi, ilmî şöhreti ülke sınırlarını aşan, İkinci Cihân Harbi bunalımındaki Türk efkârıumumîsine yeni mefkûreler açan ve hayatı boyunca Türk-İslâm mefkûresini yüceltmeyi gaye edinen Prof. Dr. Osman Turan[1] 1914 yılında Trabzon'un Çaykara ilçesine bağlı Soğanlı köyünde doğmuştur.[2] Osman Turan'ın dedesi Mustafa Osman Ağa, 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nde bugün Aydıntepe Ovası olarak bilinen Hart Ovası'nda Ruslara karşı mücadele etmiştir. Babası Hasan Ağa ise Birinci Cihân Harbi'nde Erzurum, Kandilli'de şehit düşmüştür. Babasının şehadetiyle ailenin bütün yükü annesi Şahzene Hanım'ın omuzlarına yüklenmiştir. Şahzene Hanım dört çocuğunu tarifsiz zorluklar içinde büyütmüş ve 1968 yılında ebediyete göçmüştür.[3]

Osman Turan, babasının vefatından sonra ablası Nokta, ağabeyi Mehmet Nazım ve kız kardeşi Hediye Kır ile birlikte zor bir çocukluk dönemi geçirmiştir.[4] Öyle ki daha ilk mektep yıllarında köyünden üç km uzakta olan Çaykara'daki mektebine her gün yürüyerek gidip gelmek zorunda kalmıştır. Bu mektepteki ilk hocası olan Esat Okur Bey'den[5] beş yıl boyunca tahsil gördükten sonra ailesinin Bayburt'a yerleşmesi üzerine, orta mektebi burada eski alay müftülerinden Hacı Ali Rıza Efendi'nin himayesinde tamamlamıştır.

Osman Turan'ın yaşadığı bu zorluklar ve maddî sıkıntılar, aslında koca imparatorluğun enkazından doğan Cumhuriyet Türkiye'sinin de bir gerçeğiydi. Genel manzara böyleydi. Bu zor zamanlarda en büyük dayanağı annesi ve ağabeyi Mehmet Nazım'dı. Orta mektepten sonra bu civardaki en yakın lise olan Trabzon Lisesine kaydoldu. Kısa zamanda çalışkanlığı, okumaya olan istîdadı ve kuvvetli hafızasıyla herkesin dikkatini çekmişti. Derslerinden arta kalan zamanlarını kü-

---

[1] Asıl adı Osman Ferit'tir. 1934 yılında çıkan Soyadı Kanunu ile "Turan" soyadını almıştır.

[2] Osman Turan'ın doğum yeri nüfus cüzdanında Of ilçesine bağlı Hopşera köyü olarak görünmektedir. Çaykara o dönemde Of'a bağlı bulunuyor ve Kadahor olarak biliniyordu. Soğanlı köyü de Hopşera-i Süfla olarak biliniyordu.

[3] Nurdan Demirci, *Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1998, s. 8-9.

[4] Ali Birinci, *Osman Turan*, Alternatif Yayınları, Ankara 2003, s. 28.

[5] Demirci, *Osman Turan*, s. 9.

tüphanede geçiren Osman Turan'ın tarihe ve edebiyata ilgisi bu dönemde başlamıştı. Tarihe olan bu alâkası, zamanla tutkuya dönüşmüştü. Trabzon Lisesinde iki yıl okuyan Osman Turan bu zaman zarfında, sınıf arkadaşlarının hafızasında "ayaklı kütüphane" olarak kalacaktı.[6]

Çalışkanlığı, araştırmaya olan iştiyâkı ve azmi onun talihine de yön vermişti. Ağabeyi Mehmet Nazım'ın Ankara Makine Kimyada marangoz olarak çalışmaya başlaması, Osman Turan için âdeta bir fırsat olmuştu. Böylece yarım kalan tahsiline Ankara'da, "Taş Mektep" adıyla mâruf Ankara Lisesinde devam etti. Osman Turan'ın Taş Mektepteki son tahsil yılında karşılaştığı bir olay onun kaderini değiştirecekti. Bu dönemde bir imtihan vesilesiyle Taş Mektebe gelen, devrin Türkiyat sahasında en büyük mütebâhhiri ve âlimi[7] Mehmed Fuad Köprülü ile tanışacaktı. Tarihe tutkuyla bağlı olan bir lise talebesinin, Fuad Köprülü gibi bir allâme ile tanışması, hatta Fuad Köprülü'nün Turan'a imzalı bir kitap hediye etmesi[8] ve onu daha yeni kurulan Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesinde görmek istediğini ifade etmesi, Osman Turan için tarif edilemez bir mutluluk ve teşvik kaynağı olmuştu.

Osman Turan, 28 Ağustos 1935 tarihinde liseden mezun olmuş ve o dönemde üniversiteye giriş mesabesinde kabul gören imtihanı geçerek "Lise Olgunluk Diploması"[9] almaya hak kazanmıştır.[10]

DTCF ve İlmî Hayatının Başlaması

Osman Turan'ın liseden mezun olduğu yıl kurulan, Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi, 1935 yılında çıkarılan özel bir kanunla ve Atatürk'ün iradesiyle kurulmuştu.[11] Bu fakülte özellikle tarih tezlerini incelemek ve okutmak için tahsis edilmiş, tarih bölümünde ilk aşamada Eski Çağ, Orta Çağ ve Yeni Çağ Tarihi kürsüleri kurulmuştu. Bununla beraber Sinoloji, Hindoloji, Sümeroloji, Hititoloji, Antropoloji ve Hungaroloji kürsüleri açılmıştı.[12]

DTCF için tahsis edilen Evkaf binasının zemin katı kütüphaneye, ilk üç katı dersliklere, dördüncü katı kız öğrencilere ve beşinci katı da erkek öğrencilere tahsis edilmişti. Dönemin şartlarına göre iyi donanımlı sayılabilecek olan bu oda-

---

[6] Demirci, *Osman Turan,* s. 9.

[7] Ziya Gökalp, 1923 yılında neşrettiği *Türkçülüğün Esasları* adlı eserinde: "Köprülüzâde Fuad Bey, Türkiyat sahasında büyük bir mütebahhir ve âlim oldu. İlmî eserleriyle Türkçülüğü tenvir etti." demek suretiyle Köprülü'nün Türk ilmindeki yerini tâyin etmiştir. Bkz. Osman Turan, *60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı*, TTK, Ankara 2010, s. 9.

[8] Bu kitapta, "Hayatta hep böyle muvaffak olman temennisiyle" ifadelerine yer verilmiştir. Bkz. Demirci, Osman Turan, s. 10.

[9] Üniversiteye girmek isteyenlerin akademik olgunluğunu tespit etmek için yapılan bir sınavdır.

[10] Nevzat Topal, *Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara 2004, s. 21.

[11] Şerif Baştav, *Makaleler III*, (haz. Semih Yalçın ve Emine Erdoğan), Berikan Yayınevi, Ankara 2005, s. 469.

[12] Halil İnalcık, "Türkiye'de Tarihçilik ve Osman Turan", *Türk Yurdu*, Sayı 182, Ekim 2002, s. 5.

larda en fazla dört öğrenci kalabiliyordu.[13] Fakülte, yatılı olmak üzere ilk aşamada kırk öğrenci için kontenjan açmıştı. Yatılı olan ve bütün ihtiyaçları devletçe karşılanan bu kırk öğrenci için fakülte kadrosunun çoğu Alman olan ve Hitler'in şerrinden kaçan ilim adamlarından müteşekkildi. Yine bu dönemde Türkiye'nin en meşhur âlimleri DTCF için istihdam edilmiş ve dünyanın her tarafından kitaplar getirtilmişti.[14]

O dönem için böylesine ilmî bir atmosfere dâhil olmak isteyen yüzlerce talebe arasında bulunan Osman Turan bu imtihanı başarıyla vermişti. Böylece Osman Turan'ın ilmî hayatı başlamış ve hayatı boyunca mensubu olmaktan iftihar ettiği Köprülü Ekolü'nün Orta Çağ Tarihi Kürsüsü'ne kaydolmuştu.[15]

DTCF'nin bu ilk öğrencileri Atatürk tarafından özel ilgi görüyordu. Atatürk, fakülteyi sık sık ziyaret ediyor; yapılan araştırmalar ve verilen eğitimler hakkında bilgi alıyordu. Bu öğrenciler 1937 yılında düzenlenen II. Tarih Kongresi münasebetiyle Dolmabahçe Sarayı'nda bizzat Atatürk tarafından misafir edilmişlerdi.[16]

Fakülte kütüphanesine yolu düşen hemen herkesin dikkatini çeken isimlerden biri hiç şüphesiz Osman Turan'dı. Hemen her gününü okumakla geçiren ve ilmî seminerlerden çıkmayan[17] Osman Turan'la burada tanışan ve bir yıl sonra Orta Çağ Tarihi Kürsüsü'ne kayıt yaptıran Mehmet Altay Köymen'in, Turan hakkındaki izlenimleri şöyleydi:

> "1935 yılında Atatürk tarafından kurulan DTCF, Ulus'taki Evkaf Apartmanı'nda faaliyete geçmişti. Bu apartmanın Orta Çağ Tarihi Kürsüsü'ne tahsis edilmiş zemin katındaki loşça bir salona girenler, büyük bir masanın başında gece gündüz çalışan bir genci görürlerdi. Bu Osman Turan'dan başkası değildi. Osman Turan, Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün başında bulunduğu Orta Çağ Tarihi Kürsüsü'nün ilk öğrencilerindendi. Osman Turan daha ilk günden itibaren çalışkanlığı ve gayretiyle hocasının dikkatini çekmişti. Onun Anadolu çocuklarına has çekingenliği ve tevazuu yanında içten hürmeti ve sarsılmaz bağlılığı da Köprülü'nün gözünden kaçmamıştı. Nitekim o, bütün bu meziyetleriyle kısa bir sürede bu büyük ilim adamının "herkesçe bilindiği gibi" son derece kıt olan takdir ve teveccühünü kazanmıştı. Gerçekten Köprülü, kendisine öğrencisi gibi değil de asistanı gibi davranırdı. Hatta Orta Çağ Tarihi Seminer Kütüphanesi'nin idaresini Osman Turan'a vermişti.

---

[13] Aygen Erdentuğ, "Prof. Dr. Nermin Erdentuğ'un Hayat Hikâyesi ve Çalışmaları 1917-2000", *Türk Yurdu*, Sayı 199, Haziran 2001, s. 21.

[14] Başta M. Fuad Köprülü olmak üzere Abdülkadir İnan, Wolfram Eberhard, Şemsettin Günaltay, Yusuf Hikmet Bayur, Şevket Aziz Kansu, Akdes Nimet Kurat, Necati Lugal, Bekir Sıtkı Baykal, Mükrimin Halil Yinanç ve Herbert Louis gibi âlimlerden müteşekkildi. Bkz. İnalcık, "Türkiye'de Tarihçilik", s. 5-6.

[15] İnalcık, "Türkiye'de Tarihçilik", s. 5.

[16] Erdentuğ, "Nermin Erdentuğ", s. 21.

[17] Baştav, *Makaleler III*, s. 469.

> Osman Turan'ı ilk defa bu salonda tanımıştım. Ben Köprülü'nün derslerine ve son derece faydalı olan seminerlerine düzenli olarak devam etmekle beraber, yatılı olduktan sonra -elime geçen bu fırsatı kaçırmamak için- Yeni Çağ Tarihi Kürsüsü'nden Orta Çağ Tarihi Kürsüsü'ne geçerek Köprülü'nün öğrencisi oldum. Bu andan itibaren Osman Turan'la her zaman beraber olmuştuk.
>
> Büyük âlim Fuad Köprülü; seminerlerinde ve derslerinde tatlı bir Karadeniz şivesiyle konuşan Osman Turan'ın fikirlerini, mütalaalarını dikkatle ve sabırla dinler; bazen tasvip eder bazen de tamamlar veya düzeltirdi."[18]

Osman Turan, ilmî çalışmalarına DTCF'deki talebelik yıllarında başlamıştı. Turan ilk makalesini, daha orta mektepteyken adını sık sık duyduğu *Dede Korkut Hikâyeleri*'nin kahramanlarından "Bey Böyrek" hakkında yazmıştı. Turan, Bey Böyrek hakkındaki üç farklı rivayeti derlemiş ve müstakil bir hikâye ortaya çıkarmıştır.[19]

1939 yılında bu rivayetlere iki yeni hikâye daha eklemiş ve bunlar da devrin büyük tarihçilerinden İ. Hâmi Danişmend'in sahibi olduğu *Türklük Mecmuası*'nda neşredilmişti.[20]

Meşhur edibelerimizden Münevver Ayaşlı, Osman Turan'ı ilk olarak *Türklük Mecmuası*'nda yazdığı makalelerle tanımış ve Turan'ın fevkalade bir istîdat ve kabiliyette olduğunu, bu özellikleri dolayısıyladır ki herkesi kolay kolay beğenmeyen İ. Hâmi Danişmend gibi bir âlimin dergisinde daha talebeyken makaleler yazmaya başladığını ifade etmiştir.[21]

Osman Turan'ın çalışkanlığı, azmi ve Anadolu çocuklarına has tevazuu başta Köprülü olmak üzere arkadaşları ve bölüm hocaları tarafından takdir ediliyordu. Hocasının teveccühünü kazanan Turan'a Tarih bölümü seminer kitaplığının idareciliği tevcih edilmişti. Yine bu dönem Köprülü tarafından asistan muamelesi görüyordu.[22]

Osman Turan, ilmî çalışmalarında kaynak ve vesikaları tetkik etmek amacıyla dil öğrenmenin zaruretini idrak etmiş; Arapça, Farsça ve Fransızcasını geliştirmeye başlamıştı. Bu münasebetle 1938 yılında Fransızcasını ilerletmek için masraflarının Kültür Bakanlığınca karşılanması suretiyle bir süreliğine Fransa'ya gitmiştir.[23] Burada bulunduğu süre zarfında Fransızcasını ilerletmiş ve 1939 yılın-

---

[18] Mehmet Altay Köymen, "Prof. Dr. Osman Turan, Hayatı, Eserleri ve Fikirleri", *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, C. I-II, Nakışlar Yay. İstanbul, 1980, s. 14-15.

[19] Osman Turan, "Bey Böyrek Hikâyesi", *Ülkü Mecmuası*, C. X, Ocak 1938, Sayı: 59, s. 403-413.

[20] Osman Turan, "Bey Böyrek Hikâyesi'nin Yeni Rivayetleri I", *Türklük, Milliyetçi Kültür Mecmuası*, C. VIII, İkinciteşrin 1939, s. 126-137; "Bey Böyrek Hikâyesi'nin Yeni Rivayetleri II", *Türklük, Milliyetçi Kültür Mecmuası*, C. IX, Birincikânun 1939, s. 174-178.

[21] Münevver Ayaşlı, "Osman Turan'ı Kaybettik", *Dünya'da ve Türkiye'de Sabah*, 28 Ocak 1978, Sayı 2863, s. 2.

[22] Birinci, *Osman Turan*, s. 31.

[23] Birinci, *Osman Turan*, s. 31-32.

da "Satuk Buğra Han Menkıbesi ve Tarih" adlı makaleyi Fransızcadan çevirmiştir.

Fransız müsteşrik F. Grenard 1899 yılında Satuk Buğra Han Menkıbesi'nin bir el yazma nüshasını bulmuş ve bir yıl sonra da *Journal Asiatique* dergisinde neşretmişti.[24] Osman Turan, Fransa dönüşü bu kıymetli eseri çevirmeye başladı. Bu el yazması nüsha ilk olarak Osman Turan tarafından Türkçeye çevrilmişti. Beş tefrika olarak neşredilmeye başlanan bu eserin birinci tefrikası 1939 Nisan ayında, sonuncusu da 1940 yılının Ocak ayında *Ülkü Mecmuası*'nda neşredilmişti.[25]

Osman Turan, Fransızcadaki bu yetkinliğini, DTCF'nin 25 Mayıs 1941 yılında yaptığı "Fransızca Dil İmtihanını" vererek bir nevi belgelemişti. Böylece akademik kariyerindeki ilk basamaklardan birini de geçmiş oldu.[26]

Osman Turan'ın talebeliği döneminde yazdığı son makale "İlig Unvanı Hakkında" yapmış olduğu ilmî çalışmadır. Karahanlı Devri'ne ait bu çalışmayı doçentlik tezini sunmadan tekrar gözden geçirmiş ve 1942 yılında *Türkiyat Mecmuası*'nda neşretmiştir. Bu makalede Radloff, Grenard ve Barthold gibi meşhur müsteşriklerin İlig unvanıyla ilgili iddialarını yetersiz görmüş ve ortaya koyduğu delillerle bu tartışmalara son noktayı koymuştur.[27] Bu makaleyi aynı zamanda "Orta Zaman Türk Devletlerinde Türkçe Unvanlar" adlı doçentlik tezinde de kullanmıştır.

Osman Turan, başarılı bir talebelik döneminin ardından 28 Mart 1940 tarihinde Orta Çağ Tarihi Kürsüsü'nden mezun olmuştur. Mezuniyetinden hemen sonra, 30 Nisan 1940 tarihinde "DTCF İlmi Yardımcılığı" unvanıyla hocası Köprülü'nün yanında çalışmaya başlamıştır. Osman Turan'ın mezun olur olmaz ilmî yardımcılığa getirilmesinde hiç şüphesiz; akademik çalışmaları ve daha o dönemlerde kazandığı ilmî disiplinle birinci el kaynakları tetkik etme becerisi etkili olmuştu. Turan, mezun olduğunda Arapça, Farsça ve Fransızca biliyordu. Buna daha sonra İngilizceyi de ilave etmiştir. Bu özelliğiyle Osman Turan, 1965 yılı genel seçimlerinde milletvekilleri arasında en çok dil bilen ikinci kişi olarak gösterilmiştir.[28]

Osman Turan'la birlikte mezun olanlar arasında Yeni Çağ Kürsüsü'nden Halil İnalcık, Orta Çağ Kürsüsü'nde Mehmet Altay Köymen, Arkeoloji'de Cahit Kınay, Hungaroloji'de Şerif Baştav, Eski Çağ Dilleri'nde Emin Bilgiç ve Firuzan Kınal bulunmaktaydı.[29]

---

[24] M. F. Grenard, "La Légende de Satok Boghra Khan et l'historie", *Journal Asiatique*, 1900, s.1-79.

[25] Osman Turan, "Satuk Buğra Han Menkıbesi ve Tarih I", *Ülkü Mecmuası*, C. XIII, Nisan 1939, Sayı: 74, s. 145-154; "Satuk Buğra Han Menkıbesi ve Tarih II", *Ülkü Mecmuası*, C. XIV, Eylül 1939, Sayı: 79, s. 47-52; "Satuk Buğra Han Menkıbesi ve Tarih III", *Ülkü Mecmuası*, C. XIV, Birinciteşrin 1939, Sayı: 80, s. 153-160; "Satuk Buğra Han Menkıbesi ve Tarih IV", *Ülkü Mecmuası*, C. XIV, Birincikânun 1939, Sayı: 82, s. 343-350; "Satuk Buğra Han Menkıbesi ve Tarih V", *Ülkü Mecmuası*, C. XIV, İkincikanun 1940, Sayı: 83, s. 429-436.

[26] Demirci, *Osman Turan*, s. 10.

[27] Osman Turan, "İlig Unvanı Hakkında", *Kopuz*, 15 Haziran 1939, s. 101-108; *Türkiyat Mecmuası*, C. VII - VIII, İstanbul 1942, s. 192-199.

[28] *Yeni İstanbul* gazetesinin milletvekillerini tanıtım sayfasından alınmıştır. Bkz. *Yeni İstanbul*, 12 Ekim 1965, Sayı: 5673, s. 7.

[29] O. Fuad Köprülü, "Prof. Dr. Osman Turan'ın Arkasından", *Türk Kültürü*, Sayı 185, Mart 1978, s. 257; Birinci, *Osman Turan*, s. 34.